

ESNEKLİK KAVRAMINDA KULLANICI KATILIMININ ÖNEMİ VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Kaya Can KIZMAZ (*kayacankizmaz@gmail.com*)

*Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Tezli, Yüksek Lisans
Öğrencisi, İstanbul, Türkiye*

Fitnat ÇİMŞİT KOŞ (*fitmatcimsit@gmail.com*)

*Beykent Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
İstanbul, Türkiye*

ÖZET

Bu çalışmada, özellikle endüstri devriminden sonra hızlı bir şekilde büyüme yaşayan konut üretimlerinde kullanıcılar tarafından yaşanan “esneklik” ve “esnek olabilme / kalabilme” problemleri incelenecek ve son yüzyılda bu problem karşısında üretilmiş çözüm olabilecek stratejiler tartışılacaktır. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemden başlayarak her dönemde öne çıkan konutlardaki esneklik çözümleri üzerinden aktarılıp, son olarak makalenin konu başlığında güncel olarak tanımlanan zaman dilimi olan 1990 yılından günümüze kadar gelen süreçte uygulanmış ve ya tasarlanmış başarılı esnek proje metodolojilerindeki kavramsal ortaklıklar ve ilişkiler incelenerek, esneklik kavramında kullanıcı katılımının önemi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Esneklik, Kullanıcı Katılımı, Güncel Yaklaşımlar.*

IMPORTANCE OF PARTICIPATION IN FLEXIBILITY AND CURRENT APPROACHES

Kaya Can KIZMAZ (*kayacankizmaz@gmail.com*)

Beykent University, Institute of Sciences & Engineering, M.Sc. Student in Architecture Department, Istanbul, Turkey

Fitnat ÇİMŞİT KOŞ (*fitnatcimsit@gmail.com*)

Beykent University, Faculty of Engineering-Architecture, Architecture Department, Istanbul, Turkey

ABSTRACT

In this study, the problems of users regarding “flexibility” and “being and staying flexible” will be examined in case of house productions which has developed very rapidly after the industrial revolution. Along with the innovations in solution strategies produced in the last century, new flexibility opportunities within the new methodologies also be examined by taking into consideration the case projects designed or applied successfully from 1990’s until now, with reference to the article title “current”. The common concepts and parameters are the keys in order to understand the role of participants in those current methodologies are the main domain for further expectations and predictions.

Keywords: *Flexibility, Participation, Current Approaches.*

1. GİRİŞ: ESNEKLİK KAVRAMINDA KULLANICI KATILIMININ ÖNEMİ VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

“Kişiliğimin ve yaşamdan isteklerimin ‘özgür’ kalması gerekir. Yaşamım basmakalıp bir yaşantı değil ve de olmamalı. Eğer elbiselerim, bilgisayarım, yediklerim bana özgü değişken şeylerse, evimi neden değiştiremeyeyim ki? İstedğim bir tür ‘dijital’ ve bukalemununkine benzer, ‘çevre’ye ‘uyumlu’ olarak ‘değişken’lik gösterebilen, değiştirilebilir bir ‘kabuk’tur belki de...”

NUC-Nomad Use, Camaleonics, S'A Arquitectos, 2000

Kullanıcılar hayatlarının her evresinde karşlarına çıkan arz ve talep durumlarında kendi kimlik, kişilik ve zevklerine uygun seçimler yapmaya çalışırlar. İnsanın hayatındaki en önemli olgulardan birisi olan konut kavramında da, istediği gibi ya da istekleri ile en çok uyuşan seçimleri yapması, daha doğrusu bu seçimleri yapması için seçeneklere sahip olması gereklidir. Günümüzde insanlar, konutlarından kendileri gibi olmalarını ya da kendilerine göre değişip, dönüşebilmelerini beklemektedirler. Kullanıcılar, artık süresi iyice kısıtlanan konut içerisindeki geçirdikleri zaman diliminde de, kaliteli ve konforlu zaman geçirebilecekleri ‘fonksiyonel’ ve ‘esnek’ tasarımlar beklemektedirler. Tarih boyunca farklı evrelerde, özellikle sosyal konut tasarım ve üretimlerinde, çok sayıda model geliştirilmiştir. I.ve II. Dünya Savaşları özellikle Avrupa’da olmak üzere insanların barınma ve konut ihtiyaç ve tiplerini oldukça fazla değiştirmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’nın birçok kentinde yeniden inşa etme sürecine bağlı olarak ortaya çıkan acil konut ihtiyacı, sosyal konut modellerinin gelişimini ve üretimini hızlandırmıştır. Savaş sonrası dönemin ihtiyaçları düşünüldüğünde o güne göre tasarımcıların ve üreticilerin birinci önceliği olan hızlı ve çok adette konut üretme isteği, sonrasında çeşitli tasarımcıları ve mimarları yeni çözümler bulma arayışlarına yönlendirmiş ve sonuç olarak konut, toplu konut

ve sosyal konutlar için esnek ve üretken yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Bu fikirlerin ortaya çıkışını ve gelişimini ortaya koymak için, konu bir problem olarak ele alınmalı ve belirlenmelidir. Problemin belirlenmesi ve cevabının verilebilmesi için de aslında, belirlenecek olan probleme veya problem hakkında sorular sorulmalıdır. Sosyal konutlardaki esneklik kavramına güncel yaklaşımlar, ‘nelerdir?’, ‘nasıldır?’, ‘mümkün müdür?’ ‘gerekli midir?’, ‘nasıl elde edilir ve sürdürülür?’ Tüm bu soruların cevapları aslında bizi birer probleme ve bu problemlere karşı üretilmiş çözümlere yönlendirir. Bu soruları soracak, problemleri oluşturacak ve bu problemlere çözümler üretecek kişiler, mimarlar, tasarımcılar ve üreticilerdir. Fakat bu muhtemel problemleri yaşayacak ve tecrübe edecek kişiler ise kullanıcılarıdır. Bu yüzden aslında bu problemlerin temelinde olan etken kullanıcı katkısıdır, ya da olmayan kullanıcı katkısıdır. Günümüzde birçok sosyal konut projesi anonim kullanıcılar için belirlenmiş, farklı kullanıcı tipolojilerine göre, farklı konut çeşidini barındıran tasarımlardır. Kullanıcılar zaman içerisinde esneyemeyen, değişemeyen, dönüşemeyen, adapte olamayan, kendilerine uyum sağlayıp ayak uyduramayan konutlarından uzaklaşmaya başladılar. Kendilerine ait ve kişiselleşmiş, kaliteli ve konforlu zaman dilimlerine en çok sahip olacakları mekân da bunu sağlayamamanın huzursuzluğunu yaşarlar. Bu yüzden kullanıcılar konutlarını ve mekânlarını kişilik, kimlik ve kültürlerine göre değiştirebilmek ve dönüştürebilmek isterler. Kullanıcıların konutlarını değiştirme ve dönüştürme isteklerinin altında farklı sebepler vardır. Kullanıcının cinsiyeti, yaşı, mesleği, geçmişinden o güne kadar kendisi ile birlikte getirdiği ve/veya o anda içinde bulunduğu kültür, tecrübeleri, ekonomik durumu, konutu üzerindeki değişim ve dönüşüm yapma ihtiyaçlarını ve isteklerini tetikleyebilir. Kullanıcının bir konuta sahip olurken beraberinde getirdiği tüm bu girdiler ve bilgiler, aslında problem olarak ele alınması gereken ögenin kullanıcı olması gerektiğini gösterir. Kullanıcıyı dikkate alarak onu ana problem veya sorunsal

olarak ele alan tasarımcı, ancak bu sefer başlangıçta bahsedilen temel cevapları alacağı soruları kendisine ve tasarımına yönelterek esnek bir tasarım yapma yolunda ilerleyebilir. Fakat günümüzdeki çoğu konut tasarımında süreç bu şekilde ilerlememektedir. Kullanıcı tercihlerinin dikkate alınması ve uygulanması, üreticiler ve tasarımcılar tarafından uygulama süresinin uzayacağı düşünüldüğünden sürecin içerisine katılmamaktadır. Problemin belirlenmesi, sorular sorulması ve çözülmesi için kullanıcı ile bir iletişim kurulmamaktadır. Kullanıcı – tasarımcı – konut ilişkisinin sağlıklı bir şekilde sağlanamadığı durumlarda, bu denklemi oluşturan her bir eleman için başarısızlıkla sonuçlanacak bir birliktelik olması kaçınılmazdır. Kullanıcı ya mutsuz ve huzursuz bir şekilde, konutundan tepki alamayarak yaşamaya devam edecek ya da onu terk edecektir. Bu çalışma, kullanıcı katılımının esnek yaklaşımlar için en önemli unsur olduğu ve esnek yaklaşımların kullanıcı gereksinim ve ihtiyaçlarından doğduğunu savunarak, tasarım aşamasında kullanıcının katılımcı olarak sayılmamasının sonucu olarak ortaya çıkan esneklik sorunları ve bu sorunlara çözüm olarak tasarlanmış ve üretilmiş olan güncel yaklaşımları inceleyecektir.

2. MİMARİ TASARIMDA ESNEKLİK

“Mimarlar binaları anıtlar, eserler gibi düşünmemeli, onları hayatın değişkenliğine hizmet edebilecek kaplar gibi düşünmeli ve bu kurgu modern hayatın dinamizmiyle baş edebilecek geri plan uyumunu yaratabilecek kadar esnek olmalı”

W.Gropius

Gropius'un (1950), esnekliği iyi bir mimarlığa doğru giden yolda doğal bir yöntem olarak gördüğünü açıklamalarından anlamaktayız. Mimari tasarımda esneklik, kullanıcıların yaşadıkları çevreler ve konutlar hakkındaki yaptıkları geri dönüşler ve “haykırışlar” sonucu bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü kullanıcılar, yani

insanlar hayatlarının her döneminde hem fiziksel hem de psikolojik olarak gelişir, değişir ve büyürler. Buldukları çevreyi de kendi değişim ve dönüşümlerine paralel olarak kontrol etmek isterler. Ancak bu sayede buldukları ortamı veya konutu terk etmeden uzun zaman hatta belki de yaşamları boyunca kullanma imkânı yakalarlar. Fakat bu imkânı, çoğu zaman kendi başlarına yakalamaları mümkün değildir. İnsanlığın ilk var olduğu zamanlarda profesyonel meslek grupları henüz var olmadığı için, bireyler kendi çevrelerini kendi kural ve kanunlarına göre değiştirebiliyorlardı. Fakat günümüzde her şey daha net ve katı sınırlar ile çizilmiş durumda. Kullanıcılara bu imkânı sağlama görevi mimarların ve tasarımcıların sorumluluğu altındadır. Mimarın giderek karmaşıklaşan toplum ve çevre şartlarında, sorumlulukları artmakta ve idealleri ve yaklaşımları değişmektedir. Mimar, hep tasarımlarında geleceği, gelecekteki muhtemel kullanıcıları, onların sorularını ve sonuçlarını düşünmelidir. Bu yaklaşım ancak tasarımlarının esnek, mimarın ise tasarımlarından daha esnek olabilmesi ile gerçekleşebilir. Her şeyin daha hızlı geliştiği günümüz dünyasında mimarların zamanı yakalayıp, zaman içerisinde sürdürülebilir olanı üretebilmesinin tek çözümü esnek olabilmesi ve kalabilmesidir. Mimari tasarımda esneklik, sürdürülebilir ve geleceğe yönelik bir kavram olduğu için, vaat ettiği “gelecek” zaman diliminde oluşabilecek senaryoları düşünmek mimarın görevidir. Tasarımda esnek yaklaşımlar uygulamanın sebebi, muhtemel oluşabilecek senaryolara da hâkim olmak ve bunlara karşılık, çözümleri problemler gerçekleşmeden önce tasarım içerisinde hali hazırda çözmüş olma isteğidir. Mimari tasarımda esneklik, mimarın görevinin ve sorumluluklarının tasarladığı mekânın kontrolü kullanıcıya geçtikten sonra bitmemesini, aksine içerisinde kullanım olduğu sürece devam etmesini ve getirdiği yaklaşımlar ile bu sürenin olabildiğince uzamasını amaçlar. Forty (2000),bu konu hakkındaki görüşlerini şu sözleri ile açıklamıştır; “Mimari tasarımda esneklik uzun vadeli düşünmeyi sağlayan bir kavramdır. Mimarların

kullanıcıların yerleşmesiyle kullanımın sonlanması gibi kötü bir durumla karşı karşıya kalmaları durumunda, esneklik geniş bir rejim denetiminin parçası olacaktır. Tasarıma esneklik katmak mimarların projelerinin geleceği konusundaki dönüşümleri hakkında fikir elde etmelerini sağlayacaktır.” (Forty,2000) Mimari tasarımlardaki esneklik, beraberinde birçok kavram, girdi, alt başlık ve katmanlar getirir. Çünkü tek tip bir kullanıcı olmadığı gibi, tek tip bir esneklik yaklaşımından da söz etmek mümkün değildir. Farklılaşan kullanıcı tipleri ile birlikte esneklik kavramı, adaptasyon, modülerlik, hareketlilik, değişim ve dönüşüm gibi yaklaşımlar ile sağlanabilir.

3. MEKANSAL ESNEKLİĞİN GEREKLİLİKLERİ

İnsanın içinde yaşadığı konutu kendisine paralel olarak değiştirip geliştirme ve bunu ne kadar mümkün kılınabileceği o konutun veya mekânın esneklik düzeyi ile doğru orantılıdır. İnsanlık, tarihi var oluşundan itibaren birbirleri ile sosyal ilişkiler kurar, topluluklar oluşturur, bu topluluklar gelişerek, değişerek ve dönüşerek kendi kültürlerini yaratır. Bu sosyal ilişkiler ve kültürel faktörler yaşam şartlarımızı ve şekillerimizi belirleyen en önemli etkenlerdendir ve zaman içerisinde sürekli değişimlere uğramışlardır. Bu değişimin en belirgin özellikleri hayatımızın büyük bir bölümünü geçirdiğimiz, ‘yaşam alanı’ diye adlandırdığımız, konutlar üzerinde görülebilir ve gözlemlenebilir. Konut kullanıcının hayatındaki en önemli mihenk taşı ve mesnet noktası konumundadır. Konut, içerisinde hatıralarımızı, anılarımızı, tecrübelerimizi, kültürümüzü barındıran kişisel ve bizi yansıtan en temel olgudur. Konut, kullanıcıların muhtemel farklı kişilik, zevk ve tercihlerini yansıtır ve bunlar hakkında ipuçları verir. Bu yüzden farklı sosyal hayat ve kültürlere sahip kullanıcıların konutlarında kaliteli, konforlu ve gerilimsiz bir yaşam sürmeleri için, sunulacak modellerde ve yapılacak tasarımlarda kişisel tercih ve gereksinimleri karşılayabilecek son derece esnek bir yaklaşıma gidilmesi, konut ve yaşam kalitesi için önemli bir ölçüt olmuştur. Aksi takdirde kullanıcı yaşadığı mekânda

gerilim yaşamaya başlayacaktır çünkü mekân ve konut, kullanıcının değişim ve gelişimlerine ayak uyduramayacağı için ayrılık kaçınılmaz olacaktır. Zaman içinde istenilen eylemleri karşılayamaz hale gelen ve gerekli konfor şartlarını sağlayamama sonucu gelişen fiziksel eskimeden sonra ortaya çıkan fonksiyonel eskimeye uğrayan bir konutta yıkım çok hızlı olmaktadır. Ancak esneklik uygulamalarına uyum sağlayan bir sistemle çözüm getirilebilmekte ve bu yıkımın hızı azaltılabilmektedir. Zamana direnebilen ve zaman içerisinde süreklilik sağlayarak ona uyabilen ve zamanı kendisine uydurabilen mekânlar ve tasarımlar yaratmanın yolu muhakkak ki esneklik kavramı ve onun beraberinde getirdiklerinden geçmektedir. Bu noktada konut kavramının hayatımızın en merkezi noktasında bulunması ve sonucu olarak mimarlık olgusu ile toplumun kesiştiği en önemli alan olması doğaldır. Değişen ve gelişen zaman ile bir ihtiyaç, gereklilik ya da zorunluluk olarak doğan esneklik, yine konut içerisinde geçirdiğimiz ve geçireceğimiz zamanların, toplum hayatının değişen ve gelişen dinamiklerinin bir sonucu olarak giderek azaldığı bu günlerde, kısıtlı ya da minimum süre zarfı içerisinde bizlere optimum zaman – konfor/kalite ilişkisini sunmak için, beraberinde uyum sağlamak, değişmek, adapte olmak, fonksiyonel olmak gibi birçok alt ve üst başlık ve sosyal, kültürel, ekonomik, politik, teknolojik ve çevresel gibi kendi gereksinimleri ile karşımıza çıkmaktadır. Mimari de ve hayatta esneklik bir gereklilikten çok aslında yaşama dair demokratik bir haktır.

4. MEKANSAL ESNEKLİK KAVRAMI VE KULLANICI KATILIMI

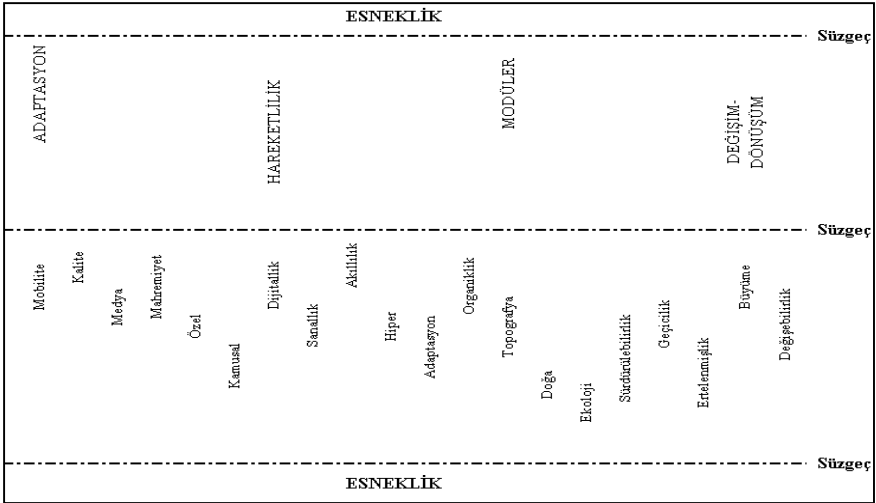
Katılım varoluşsal bir durumdur. İnsanlığın varoluşundan beri gelişen sosyal hayatın bir parçası olarak farklı düzeylerde sürekli kendi tekrarlayarak ve yenileyerek gerçekleşebilir. Bireyin katılımı, çeşitli şekillerde çevresi ile kurduğu ilişkiler bütünü olması nedeniyle, günlük yaşamda kendiliğinden gelişen anlık basit tepkilerden örgütlü davranışlara kadar çeşitli boyutlarda

gözlenebilmektedir. Katılım, birey ve toplumların günlük davranışlarından, geniş zamana yayılan süreç içindeki davranışlarına kadar uzanacak geniş bir çerçeve ile çeşitlenen ilişkiler bütünü de belirtmektedir. Görüldüğü üzere katılım, bir şeyin parçası olmanın, güçlü ya da zayıf, görünür ya da soyut bir şekilde bir durum ile kurulan bağın göstergesi olabilir. II. Dünya Savaşı'nın kentlerde ve toplumların sosyal hayatlarında yarattığı büyük yıkımlar sonrasındaki toparlanma dönemi olarak adlandırılabilir olan, 1960'lı yıllarda büyük değişimlerin ilk adımları atılmaya başlanmıştır. “Mimarlık dâhil tüm mekân bilimlerinin yaşanan sosyal değişimler ekseninde etkilendiği ve hemen her alanda değişimlerin gerçekleştiği 60'lı yıllar ise insan merkezli tasarım ve karar süreçlerinin de başlangıcı olmuştur.” (Sanoff,2008) Böyle bir dönemin getirileri olarak, mimarlık, kullanıcının katılımcı olarak tasarım sürecine daha sistematik ve bilinçli bir biçimde dâhil edilmesi düşüncesini de bu dönemde tartışmaya başlanmıştır. Sanoff (1999), kullanıcı katılımı fikriyle gerçekleşen deneyimlerin başarılarını, orada yaşayan kullanıcıların çevrelerindeki gerçekliklere karşı farkındalıklarının, mimarlar ya da diğer meslek uzmanlarından daha fazla olduğu gerçekliğine dayandırmaktadır. (Sanoff,1999) Bu durum kullanıcıya ait değerlerin ve deneyimlerin fark edilerek, mimar-kullanıcı iletişiminin artırılması gerektiği düşüncesiyle desteklenmektedir. Kullanıcının tasarım sürecine katılım düzeyinin doğrudan ya da dolaylı olması ile mimarın tasarım sürecindeki konumu ve süreci yorumlama biçimi, katılımlı süreçlerin önemli belirleyicileri olarak görülmektedir. Bu iki belirleyici durum tasarım sürecinde katılımın, “kullanıcı için tasarım” ya da “kullanıcıyla birlikte tasarım” şeklinde kategorik olarak ayrışmasını olası kılmıştır. Bu iki kategori ve kavram arasında, tasarımcının kullanıcı ile kurduğu ilişkilere ve etkileşimlere bağlı olarak zaman içerisinde birbirlerine dönüşmesi ve değişmesi görülebilir. Kullanıcı için tasarım, mimari tasarım sürecinde kullanıcıya ait farklılıkların önemsenmesi, kullanıcı

deneyimlerinin anlaşılması ve tasarımcı ile kullanıcı arasındaki temasın arttırılması fikrini benimseyen yaklaşımların genel ifadesidir. Hümanistik bir tasarım felsefesi olarak bu anlayış, tasarımcı merkezli tasarım süreci anlayışının yerini kullanıcının önemsendiği süreçlerin alması ve mimarın soyut dünyasının sınırlarını genişleterek kullanıcının yaşadığı somut dünyayı kavrama düşüncesiyle ilişkili olarak geliştirilmiştir. Mimarın ve kullanıcının konumuna bağlı olarak farklı düzeylerde ve yöntemlerle gerçekleşen ve kullanıcı mek ilişkilerini merkezine alan bir anlayıştır. Kullanıcıyla birlikte tasarım, mimar ve kullanıcının karşılıklı iletişim kurabildiği ortamları var eden ve kolektif akıl düşüncesinin benimsendiği etkileşimli tasarım süreci anlayışıdır. Kullanıcının tasarım sürecinde aktif katılımının gözlemlendiği bu anlayışta, mimar da profesyonel uzman konumunun ve teorik bilgisinin yanı sıra ‘yöneten’, ‘dinleyen’ ve ‘yorumlayan’ bir unsur olarak vardır. Yaklaşımının ana amacı, kullanıcıya ait deneyime dayalı ve yaşantıya dair verilerin, aktif kullanıcılar tarafından tasarım sürecine sistematik bir biçimde doğrudan aktarılması ile gerçekleştirilebilir. “Profesyonellerin kullanıcılardan farklı bir uzmanlığı vardır. Kullanıcı problemi tanımlama konusunda uzmandır, çözme konusunda değil. Tüm katılımcıların tasarım sürecinde kendi uzmanlıklarını paylaşması durumunda ortaklık verimli olmaktadır.” (Sanoff,1999) Bu yaklaşımda mimar, elde ettiği deneyime dayalı bilgileri, tercihleri ve yorumları tasarım sürecine aktararak bu veriler ışığında tasarımı oluşturmaktadır. Bu noktada sözü edilen amaçların gerçekleştirilebilmesi için etkileşim ve iletişimin var olduğu ortamlar, buna bağlı olarak da bu ortamlarda kullanılacak yöntem ve araçlar önem kazanmaktadır. Bu yöntem ve araçlar, tasarımcı ile kullanıcının karşılıklı yüz yüze iletişim kurduğu ortamlar genellikle ‘atölye çalışmaları’ olarak gerçekleşmektedir. Atölye çalışmaları bilgilendirme, görüş bildirme, yorumlama, onaylama vb. gibi ifade teknikleri kullanılarak bilgi alışverişinin sağlandığı etkileşim ve iletişime imkân tanıyan planlanmış etkinlikler olarak tanımlanabilir.

Kullanıcılar ile mimar ve tasarımcıların yüz yüze iletişim kurabilmeleri açısından bu çalışmalar önem teşkil etmektedir. Mimari tasarım sürecinde kullanıcı katılımı anlayışına bakıldığında en belirgin düşüncenin mimar ve kullanıcı arasındaki bağın güçlendirilmesi olduğu açıkça gözlenmektedir. Bu düşünce, mekân gelecekte kullanacak potansiyel kullanıcıların, tasarım sürecinin başından itibaren belirli aşamalarda, çeşitli düzeylerde ve farklı yöntemlerle tasarım sürecine dâhil edilmesi arayışlarıyla gerçekleşmektedir. Bu arayışlar göstermektedir ki, kullanıcı gözlemlenerek, incelenerek ve ona müdahale edebileceği boşluklar bırakarak edilgen konumdan ve pasif bir katılımdan, zamanla daha yakın ilişkiler kurularak aktif eylemli ve üretken konuma evrilen bir katılım gerçekleşmektedir. Esneklik kavramının günümüzde sosyal hayatımızın her alanında karşımıza çıktığından bahsetmiştik. Bunun en büyük nedeni aslında esneklik kavramının var olabilmesi için, aktif kullanıcı katılımına ihtiyaç duymasındır. Çünkü ancak bu sayede somut veya soyut herhangi bir kavram ya da nesne değişmesi, dönüşmesi, esnemesi gerekliliğini kazanabilir. Esnek yaklaşımlar, farklılaşan kullanıcı tercih ve isteklerine sebep olarak çözümlerde çeşitliliğe ancak aktif ve verimli kullanıcı katılımı ile ulaşabilir. Her insanın hayattan beklentileri, kişilik, kültür, kimlik ve zevklerinin farklı olduğu düşünülduğünde ve kabul edildiğinde, herkes için uygun bir hacim, mekân veya konut çözümünü savunmak mümkün değildir. Her insanın konutu için beklentileri ve gereksinimleri farklıdır, bunlara cevap verebilecek plan çözümleri de farklı olmalıdır. İnsanın zaman ile kendi içerisinde veya sosyal hayatta kişiden kişiye değişebileceği ve farklılık gösterebileceği düşünülduğünde, bu dinamik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında esneklik kavramı çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimaride esnekliği sağlamak için, değişen ve değişebilecek kullanıcılar kadar, dönüşebilecek mimarlar da önemlidir. Konut, kullanıcı ile mimar arasındaki bağlaç görevindedir, aralarındaki iletişim aracıdır. Mimar tasarımı kadar, hatta tasarımından daha fazla esnek olmalıdır.

Mimarlığın geleceğinin belirlenmesi esneklik kavramı ve beraberinde getirdiklerinin üzerinden geçer. Mimari tasarımlarda elde edilmek istenilen sonuçlarda birisi de, esneklik ve fonksiyon kavramlarının, teknik ve strüktür ile kendi içlerinde birbirleriyle ve aynı zamanda da biçim ile uyumlu olmasıdır. Bu birliktelik ve uyum her geçen gün daha fazla önem kazanmakta ve buna bağlı olarak, günümüz mimarisinde “esneklik” kavramından daha fazla söz edilmeye başlanmaktadır. Listenin başında bulunan esneklik; uyarlama (adaptasyon), hareketlilik (mobilité), modüler, değişim, dönüşüm, uyabilirlik ve büyüme kavramları ile birlikte anılmaktadır. Bu kavramlar esneklik kavramını hem tamamlayıcı hem de alt başlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 1)

Şekil 1. Esneklik ile İlişkili Kavramların Birbirleri ile İlişkileri

Esneklik tanımlamalarının, insana sanki hem aynı şeylerden hem de farklı şeylerden bahsediyorlarmış hissi uyandırmasının sebebi, esneklik kavramının tek bir tanımı olamayacağıdır. Çünkü esneklik kendi taahhüt ettiği ilkelere bağlı kalarak adapte olabilir, değişebilir, dönüşebilir, hareket edebilir ya da bir modül ile kendisini ifade edebilir. Bu yüzden bakıldığında somut sonuçları ve getirileri olsa da, soyut bir kavramdır. Esneklik yaklaşımları kişilerin beyinlerindeki fikirler ve yaratıcılıkları kadar sınırsız, fakat yapım

teknolojilerinin imkân verdiği seviyeler ile sınırları tanımlanmış kavramlardır. Mutlak bir başarı esneklikte mümkün olmayabilir, aynı ideal konut kavramının var olamayacağı gibi, ideal esneklikte var olamaz. Çünkü görecelidir, birçok parametresi ve değişkeni vardır, bunların en etkilisi kullanıcıdır. Birçok kişi için ideal veya kabul edilebilir esneklik mümkündür, söz edilebilir fakat herkes tarafından kabul edilebilir esneklik mümkün değildir. Bu yüzden esneklik kavramının savaş sonrası dönemde oldukça fazla bir şekilde adından söz ettirmeye başladığı dönemde, bu kavrama karşı çıkanlar ve görüşlerini bildirenler de olmuştur. Esneklik kavramını belirsizlik ve hiçlik kelimeleri ile birlikte kullananların başında Ekip 10'un Hollandalı üyeleri Van Eyck ve Herman Hertzberger gelmektedir. Hertzberger 1991 senesinde esneklik kavramının aranılan sorulara karşın bir çözüm olamayacağı hakkında şöyle der; “Esnek bir kurgu kendini gösteren her değişime tepki verebilir, fakat değişim sonucu ortaya çıkan çözüm en iyi ve en uygun çözüm değildir, bu yüzden de aslında esneklik hiçbir probleme karşı gerçek bir çözüm üretmez.” (Hertzberger,1991) Van Eyck ise esnekliğin aslında “her” kelimesi ile kullanılmasının yanlışlığına vurgu yapar; “Sürekli değişen esnek çevreler de aslında değişmeyen sabit çevreler kadar tehlikelidir. Her işleve adapte olabilecek mekân arayışı hiçlik ile sonuçlanır. Her ele girebilecek bir eldiven, aslında kimsenin eli için tasarlanmamıştır.” (Van Eyck,1993) Tüm bu yorumlamalardan sonra görülmektedir ki mimaride esneklik kavramı özellikle savaş sonrası dönemde birçok tartışmalara ve fikir ayrılıklarına ve bunların sonucunda ortaya çıkan farklı görüş ve yorumlara sebep olmuştur. Mimaride esneklik için en önemli araç, esnek, fonksiyonel ve adapte edilebilir olmak ile çözümsüzlük arasındaki o ince çizgidir. Esnek yapılar ve tasarımlar her yüzü veya birden çok yüzü alabilmelidirler, fakat tüm bu yüzlerin dışında mutlaka kendilerine ait bir metodolojileri ve önermeleri de olmalıdır.

5. ESNEKLİK KAVRAMININ YAPISAL BİLEŞENLERİ

Esnek konutlar ancak “ideal esneklik” kaygısı gütmeyen ve buna ulaşmak için belli kalıplara girmeden sürdürülebilir ve sürekli bir değişim içerisinde olduğunda mümkün olabilirler, gerçekleşebilirler. Alışlagelmiş kullanımında esneklik sadece fiziksel değişim ve modifikasyon uyumluluğunu ifade etmez, kullanım ve amaç çeşitliliği ve aynı zamanda anahtar kelime olan özgürlük kavramını içerir ve adaptasyonu da ifade eder. Esnek konutlar farklı yaşam tarzlarındaki insanların kullanımı açısından uygun görünmektedir. Bu açıdan, kullanıcıların yerleşiminden çok önce başlayan ve zaman içinde devam eden kullanıcıların dilek ve taleplerine cevap verebilme yeteneği esnek konut kavramının ana fikrini oluşturmaktadır. Mimari tasarım sürecinde “uzun vadeli düşünme” esnek konut tasarlama fikrini ortaya koymaktadır. Esnek konut birçok şartı, metodolojisi ve alt bileşenleri olan ve kendisine sorulacak soruları ve cevapları ile soruları soran ve cevapları veren kullanıcıları sürekli birbirleri ile ve kendi içlerinde değişikliğe uğrayabilen, birden çok olasılıklı, belki de hiçbir zaman “ideal” sıfatına ulaşamayabilecek olan, günümüz mimari ve tasarım dünyasının en önemli kavramlarından birisidir. Esnek konut tasarlama fikri, Schneider ve Till’in (2005) tanımlamasına göre “katı” ve “yumuşak” analogiler olmak üzere iki farklı yolla gerçekleştirilebilir. Schneider ve Till (2005) yumuşak esnekliği kesin bir belirsizliğe izin veren taktikler olarak ifade ederken, katı esnekliği tasarımın nasıl kullanılabileceğini kesin olarak belirleyen öğeler şeklinde ifade eder. Katı esneklik yaklaşımlarında, tasarımcı ya da mimar ön planda yer alır. Mimari hareketli bölücü elemanlar sayesinde oluşturduğu belli esnek plan tiplerini kullanıcıya sunar, bu plan tipleri mimarın tasarladığı şekil ve ölçülerde esneyebilir ve değişebilir. Yumuşak esneklik yaklaşımlarında ise, mimar daha geri plandadır. Mimari sadece hacimleri yaratır fakat özelleştirmez, onları bölmek, değiştirmek ve görevler atamak kullanıcının sorumluluğundadır. Bu tip projelerin yaygın özellikleri, daha fazla

yer sağlayarak, ‘rahat’ ve ‘belirsiz’ yaklaşımlara dayalıdır. Yumuşak esneklik yaklaşımları kullanıcıya daha fazla özgürlük ve seçenekler tanısa bile, kullanıcılar tarafından yapılabilecek yanlış uygulamalar sonucu belirsiz mekânların yaratılmasına sebep olabilir. Öte yandan katı ve dikte edici bir tutumdan uzaklaşan anlayışların daha uzun soluklu ve kalıcı tasarımlar üreteceği söylenebilir. Sonuç olarak tasarım aşamasında kullanıcı katılımlı, yumuşak ve esnek bir yaklaşım ile uygulama aşamasında mimarın mesleki sorumluluk ve prensiplerini kullanabileceği katı yaklaşımlı bir tutumun sergileneceği ortak yaklaşımlı bir anlayışın daha uzun soluklu ve kalıcı tasarımlar üreteceği söylenebilir. Katı veya yumuşak esneklik yaklaşımları ile yapılmış olan binaların yapım sonrasında veya kullanıcının yapıyı kullanmaya başlamasından itibaren ihtiyaç duyduğu bir esneklik türüne, kullanım esnekliği denir. Kullanıcının zaman içinde değişen isteklerini binanın taşıyıcı sistemine dokunmadan, mevcutta bulunan bölücü eleman, mobilya gibi tamamlayıcı öğeleri kullanarak ekonomik bir biçimde çözmesine, gerekli mekân organizasyonu düzenlemeleri yapmasına imkân sağlamaktadır. Konutun kullanıcı tercih, istek ve gerekliliklerine göre kullanım olarak esnekliğini sağlaması birçok veri ile sağlanır. Konut kavramının kullanım esnekliğini belirleyen ve değiştiren en önemli özelliklerden birisi de demografik değişimlerdir. Konut içerisinde yaşayan ailenin ya da ev halkının sayısı zaman içerisinde değişebilmektedir. Değişen kullanıcı sayıları ve tercihleri konutun esnek olarak kullanım düzeyini doğrudan etkileyebilir. Bu yüzden artabilecek ya da azalabilecek muhtemel kullanıcıları göz ardı ederek tasarım yapmak, elde edilmek istenen kullanım esnekliği ile uyuşmayacaktır. Esneklik kullanımı konutların zamanla oluşabilecek farklı kullanım ihtiyaçlarına ve günlük yaşam kullanımı kadar iş modellerine de adapte olmasını sağlar. Bu durum teknik veya mekânsal yaklaşım ile eski kullanıcının sağladığı teknik olarak değiştirilebilir şekilde donatılmış bir birim içinde hareket edebilir ya da kolayca değiştirilebilir şekilde donatılmış duvarlar ile eşit olarak

boyutlandırılmış yoruma açık mekânlar ile gerçekleştirilebilir. Mimarlık tasarım sürecinde ulaşılmak istenilen esneklik yaklaşımı ve esnek konut olgusu en duru anlatımını “Açık Yapı” yoluyla bulabilir. Açık yapı yaklaşımı, kullanıcı katılımını ve gereksinimlerini sürece dâhil ettiği için, başarıya ulaşması en mümkün olan yaklaşımdır. Açık yapı yaklaşımı, kullanıcı gereksinimlerine göre değişim yoluyla esnekliğin sabit bir biçimde sürdürülebilirlik amaçlar. Bu sayede çalışma içerisinde sıkça bahsedilen, “mimar” ile “kullanıcı” arasındaki iletişimsizlik ve uyuşmazlıklar ortadan kaldırılmaya çalışılır. Aslında kullanıcı gereksinimleri soyut bir kavramdır. Bu gereksinimler ancak harekete döküldüğünde somut bir hal alır, diğer türlü sadece bir eskizden öteye gitmez. Somut hale dökülmesi de insanın davranışları sayesinde olur. Açık yapı yaklaşımı esneklik ve değişebilirlikle ilgili problemleri sistematik ve düzenli bir şekilde ele alıp bunu bir tasarım metodolojisi haline getirmiştir. Bu sayede esneklik ve esnek konut kavramlarının elde edilmesini için sunulan ve kabul gören başarıya ulaşması en mümkün yaklaşımdır. Ancak probleme sorduğu ve yanıt bulmaya çalıştığı soru oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Açık yapı esneklik yaklaşımları, kavramları ve beklentileri ile ilgili birçok parametreyi karşılayan ya da karşılayabilecek, uyabilecek yaklaşımlar ve bu yaklaşımların oluşturduğu sistemler olsalar da ‘ideal esneklik’ sonucuna hiçbir zaman ulaşamayacağını gösterir. Açık yapı yaklaşımı ile tasarlanmış konutların en üst seviyede kullanım esnekliğini sağlamak için yapının tasarım ve uygulama aşamalarında yalın üretim ve yalın inşaat teknikleri ile sağlanabilir. Yalın üretim, kaynakların en verimli şekilde kullanılarak, gereksiz iş gücü ve zaman kaybı yaşamadan, artık malzeme üretimini ve israfı en aza ya da mümkünse sıfıra indirerek, gereksiz malzeme stoklaması yapmadan, kullanıcı odaklı ve tüm üretim faktörlerinin en esnek şekilde kullanıldığı bir üretim gerçekleştirebilme yaklaşımıdır. Yalın üretim malzemenin yaşam döngüsüne dayanır. Malzemenin yaşam döngüsü, ürünün ham madde halinden başlar,

şekillendirilmesi ve üretilmesi ile devam eder, kullanılacağı yere nakliyesi, montajı ve kullanıma hazırlanması, kullanım süreci ve kullanım sonrasında yıkım aşamasına gelindiğinde, tekrar ham madde olarak kullanılabilmesi ile sonuçlanır. Yapı üretim süreci yıkım ile sonlanmaz. Sürdürülebilirliğin özünde yatan da budur. Yalın üretim, malzemenin yaşam döngüsü kriterlerini sağlama yaklaşımı ile yapının ömrünü tekrar tanımlar. Yalın üretim tekniklerinin ve inşaat tekniklerinin doğru ve başarılı uygulandığı yapılarda, geleneksel sürecin dışına çıkılarak, yıkım bir “son” olmaktan çıkmaktadır. İstenilen esneklik yaklaşımlarını elde etmek için yapılarda yer alan sabit yapıların yani taşıyıcı kolon, giriş, döşeme ve duvar gibi strüktür elemanlarının ve sirkülasyon ve ıslak hacimleri kapsayan servis alanlarının esneklik yaklaşımlarına uyumlu bir şekilde tasarlanması gereklidir. Çünkü bu elemanların yapı içerisindeki esneklik yaklaşımlarını sağlamakta kullanılan birincil elemanlardan olan bölücü duvarlar gibi süreçte ve kullanım sırasında hareketli davranmak gibi bir şansları yoktur. Sağlanacak doğru ve yerinde yerleşimler sayesinde tasarımcı hacim içerisindeki kalan alanları daha net görebilir ve buna göre seçeneklerini daha açık bir şekilde düşünebilir, değerlendirebilir, tasarlayabilir ve sunabilir. Esneklik yaklaşımlarının ana hedeflerinden birisi olan açık yapılar, açık planlar ve geniş açıklıklar ancak taşıyıcı sistemlerin izin verdiği boyutlarda gelişebilir. Esneklik yaklaşımlarında strüktür yapıların taşıyıcı elemanlar kadar önemli olan bir diğer noktası da servis ve sirkülasyon alanlarıdır. Bu alanların bir çekirdek hacim belirlenerek sabit tutulması, kalan hacimlerin daha net ve anlaşılır biçimde ortaya çıkması ve tasarlanması için önemlidir. Çünkü bu alanlar yapıda düşeyde ve yatayda süreklilik arz ederek hareketlerini devam ettirirler.

Servis hacimleri kavramı, binanın ıslak hacimleri ile birlikte elektrik, haberleşme vb. kablolu tesisat ve ısıtma, temiz su, pis su, gaz, havalandırma vb. borulu tesisat sistemlerini kapsamaktadır. Mekik tesisat sistemlerinde kullanım sürecinde bir değişiklik yapılması

hem maliyet hem de yapının fiziksel durumu açısından oldukça zorlu ve külfetli bir çalışmadır. Islak hacimler olarak adlandırılan banyo ve mutfak hacimleri, yapı içerisinde konumları belirlenip sabit tutularak, kalan diğer mekânların esnek olarak tasarlanmasını sağlayabilir. Bu hacimler içerdikleri tesisat sistemleri yapı boyunca düşeyde ve yatayda süreklilik gösterip birbirlerine bağlı sistemler oldukları için sabitlenmeleri şarttır. Islak hacimlerin boyutları ve konumları, düzenlenebilecek serbest ve boş alanı belirlemesi açısından esnek konut tasarımında önemli bir karar noktasıdır. Sirkülasyon elemanları da bir yapıdaki esneklik düzeylerini belirleyen sabit öğelerden birisidir. Çünkü aynı mekik tesisat elemanları gibi, sirkülasyon elemanları da düşeyde süreklilik gösterir. Hacimler arası fiziksel iletişimi sağlayan merdivenler ve asansörler bu düşeysel sirkülasyon elemanları olarak sayılabilir. Konutun kamusal alanlarında yer alan bu elemanlar aslında konutun içerisi yani özel alanlar ile ilişkileri yok gibi gözükse de, tasarım aşamasında özel olarak tanımlanacak hacimlerin mekânsal tariflerinin yapılabilmesi ve büyüklüklerinin belirlenebilmesi için önemli elemanlar olarak ortaya çıkar. Sirkülasyon hacimlerinin ve elemanlarının tasarım başlangıcında sabitlik kazanması ve alan tanımlamalarının yapılması gerekir. Yapılarda kamusal alanlardaki sirkülasyon elemanları dışında, konut birimleri içerisinde de konutun tipine göre sirkülasyon elemanları bulunabilir. Konut içerisindeki sirkülasyon elemanlarının tasarımın başlangıç sürecinde mutlaka belirlenmiş olması, kamusal alanlardaki sirkülasyon elemanlarınınki kadar bir zorunluluk olmasa da, gereklidir. Elbette burada sirkülasyon elemanlarının konumlandırılması, girişler, servis çekirdeklerinin yeri gibi faktörler önem kazanmaktadır. Bu nedenle tasarımcının geleceğe dönük farklı senaryolar öngörebilmesi gerekmektedir. Sabit strüktür elemanlarından kalan hacimlerin tanımlanması hareketli strüktür elemanları sayesinde gerçekleşebilir. Hareketli strüktür elemanları yatay da ve düşeyde hacmi tamamen ya da bir kısmını bölen yapı elemanlarıdır. Bu

elemanlar düşeyde hareketli panel duvarlar, yatayda da hafif bölücü yapı elemanları ile sağlanılabilir. Bu bölücü elemanlar kullanıcılara mekânlarının değişim ve dönüşüm özellikleri gerçekten somut olarak hissettirebilen elemanlardır. Çünkü kullanıcılar esneklik gibi bir gereksinimleri hatta belki de en önemlilerinden birisi olan mahremiyet hakkına sahip olmak isterler ve bir yaşam alanında bu ancak bölücü elemanlar ile sağlanabilir. Bu bölücü elemanların kullanım sürecinde, kullanıcı tarafından kontrol edilip, değiştirilip dönüştürülecekleri için pratik elemanlar olmaları şarttır. Ancak bu şekilde zaman içerisinde ve zamana karşı sürdürülebilir bir süreklilik sağlar. Bir süre sonra kullanışsız hale gelip, yıkım sürecine girmekten kurtulur.

6. ESNEKLİK KAVRAMININ TARİHSEL SÜRECİ VE DÖNEMLER ARASI İLİŞKİLER

Sosyal konutlarda ve toplu konutlarda, az sayıda plan tipiyle çok sayıdaki ailenin çeşitlenen ihtiyaçlarına cevap verebilmek bir problemdir ve konut tasarımına daha farklı yöntemlerle ve belirli bir esneklik arayışı ile yaklaşılması gerekmektedir. Tarihsel süreçte bu arayış ve yaklaşım sürekli devam etmiştir. Özellikle 20.yüzyılın başından itibaren ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra bu arayış ve yaklaşım çabaları artmıştır. Bunun sebebi de savaşların ekonomi üzerindeki etkisi, büyük yıkımlara uğrayan, giderek çok daha hızlı artan insan nüfusu ve kalabalıklaşan büyük şehirlerdir. Mekânsal kalitenin en önemli bileşenlerinden biri insanların ihtiyaçlarına yanıt verebilme yeteneğidir. Bu gerekliliği incelemek ve anlamak için de tarihsel gelişimini ve anlamını kavramak gereklidir. Bu amaçla esneklik yaklaşımları ve sistemleri, dört farklı tarihsel sürece ayrılarak incelenecektir. Konut hakkındaki kavramlar birbirlerinden farklı olsa da temelde aynı amaç üzerinden hareket ettikleri için bu yüzden inceleme sırasında birbirlerinden ayırmak pek mümkün değildir. Bu süreçleri ve dönemleri sosyal, kültürel, ekonomik, politik, teknolojik ve çevresel faktörler belirlemiştir. 19.Yüzyılın

içerisinde başlayan endüstri-sanayi devrimi gelişmeleri, I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında II. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemi ve II. Dünya Savaşı'nda, savaş sonrası 1960'lı yılların ortası, 1970'li yılların başına kadar olan dönemlerdeki konut ve kullanıcı kavramlarını derinden etkileyen ve değiştiren iki önemli dönemdir. Bu dönemler toplum şartlarını, sosyal hayatları ve dolayısı ile konut yaklaşımlara tasarımları değiştirmiştir. Esneklik kavramı da bu değişimlerin her zaman odağında olmuştur. Esneklik kavramları ve yaklaşımlarına her dönemde yön ve şekil veren etkenler olarak kullanıcı gereksinimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen teknolojik gelişmeler öne çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, endüstri devrimi sonrası gelişen dönemin teknolojik gelişmeleri ile kullanıcıya evini sunulan imkânlar doğrultusunda değiştirme ve dönüştürme şansı tanıyan "esnek konut" kavramı, dönemin öncü mimarları tarafından öne çıkarılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı büyük yıkımlar sonrası adeta en baştan doğmak zorunda kalan konut piyasası içerisinde, hızlı konut ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan tek tip toplu konut üretimine tepkiler oluşmuştur. Bu tepkiler ile teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan kolay monte-demonte yöntemleri sayesinde kullanıcıya sadece kendi evini değiştirme-dönüştürme imkânı değil ayrıca SAR ve PSSHAK destek strüktür sistemleri ile "kendi evini yaratma" imkânı tanınmıştır. Bu yeni teknolojik ürünlerin ortaya çıkmasındaki etken ise yine kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllar ile beraber, 1970'li yılların ikinci yarısında başlayan bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelerin konut piyasasına uygulandığı dönemler başlamıştır. Bu yıllarda artık gelişmiş ülkelerde ekonomik düzeylerin yükselmesi, şehirlerin kalabalıklaşması, sosyal aktivitelerin artması ile "zaman" insan hayatındaki en değerli öge ve gereksinim olarak ortaya çıkmıştır. Kullanıcıya yoğun hayat temposu içerisinde konutunda zamanda esneklik sağlamak için bilgisayar teknolojileri vasıtası ile geliştirilen "akıllı ev" kavramı

ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise, 1970'li yıllarda farkına varılmaya başlanılan çevre dostu ve enerji tasarruflu yapılar fikri ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir tasarımlar esnek yaklaşımlardaki yerini almıştır. "Esneklik" ve "sürdürülebilirlik" kavramlarının birbirleri ile olan ilişkileri ve birbirlerini yaratmaları, değiştirmeleri ve dönüştürmeleri yine bir kullanıcı gereksinimi olarak bu dönemdeki yaklaşımlar ile de tekrar kanıtlanmıştır. Kullanıcı gereksinimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen esneklik yaklaşımlarının gerçekleştirilebilmesi için teknoloji her zaman önemli bir paydaş olmuştur. Teknoloji 70'li yıllarda kolay montaj, hafif malzeme ve ürün çeşitliliği, 80'li yıllarda bilgisayarlar ile dijitallik ve otomasyon sistemleri ile karşımıza çıkmıştır. 90'lı yıllarda ise enerji tasarruflu sürdürülebilir ürünler olarak esneklik yaklaşımları içerisinde yer almış, her dönemde, bir önceki dönemlerde esnek mekânlar ve kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda geliştirilen ilişkiler hakkında kazanılan öğretiler ve tecrübeler unutulmamış, üstüne eklemeler yapılarak devam ettirilmiştir. Dönemler arası yaklaşımlar hep birbirleri ile ilişki içerisinde olmuş, geliştirilmiş, dönüştürülmüş, ama asla yok olmamıştır, sadece öne çıkan başlıklar ve kavramlar değişmiştir. (Tablo 1)

Tablo 1. Dönemler Arası İlişkiler ve Kavramlar

Dönemler Arası İlişkiler ve Kavramlar							
Dönem	Esneklik Yaklaşımı	Dönem	Esneklik Yaklaşımı	Dönem	Esneklik Yaklaşımı	Dönem	Esneklik Yaklaşımı
I. Dünya Savaşı Sonrası Dönem 1920-1940	İskelet taşıyıcı, Akışkan Mekanlar, Açık Plan, Katı Esneklik, Sabit Strüktür, Modüler, Hareketli Bölücü Elemanlar, Kullanıcı Tercihleri, Dönüştürülebilir Mekanlar, Kompakt, Serbest Plan, Yumuşak Esneklik, Plan Çeşitliliği, Eşit Büyüklükte Mekanlar, Taşıyıcı Bölücü Duvarlar, Katı Strüktür, Modüler Birimler	II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem, 1945-1970 Arası	Tek Tip Mono Blok-Plan- Tasarım, Kişiselleştirilebilir Özelliklerinden Yoksun, Kullanıcı Tercih ve İstekleri Önemsiz, Nitelsiz ve Kaliteden, Kimlik Sahibi Olmaktan, Çeşitlilik ve Hareketlilikten Uzak Tasarımlar	1970 Dönemi - S.A.R. FSSHAK, Kullanıcı Katılımı	Kullanıcı Katılımı, Kullanıcı Tercihleri, Kullanıcı Karar Verici, Izgara Sistemi, Bölgeleme, Hareketli Değişken Bölücü Elemanlar, Yumuşak Esneklik, Modüler Tasarım, Taşıyıcı Elemanlar Sabitleme, Servis ve Sirkülasyon Hacimlerin Sabitlenmesi, Esnek Planlar, Çeşitlilik, İskelet Sistem, Kendi Eviyi Yaratma Şansı, Donatı Yapı İçin Ekipmanlar Sunar, Yiğme Taşıyıcı Sistem (Katı)	1980 Dönemi - Akıllı Ev Teknolojisi	Zamanda Esneklik, Kullanıcıya Konutta Kullanım Sürecinde Kontrolünü Artırma Şansı Tarımak, Kullanım Kolaylığı, Her Kullanıcıya Özel Tasarım, Kullanıcıya Özel Tasarımın Maliyeti Artırması, Geleceğe Dönük Projeler, Elektronik ve Mekanik Sistemleri Kumanda İle Kontrol Edebilme Şansı

7. ESNEKLİK KAVRAMINA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR VE KAVRAMSAL ORTAKLIKLAR

Bu bölümde, “güncel” olarak tanımlanacak zaman dilimi olarak seçilen 1990-2015 arası dönemde gerçekleştirilmiş olan proje uygulamalarını, sadece sosyal konut olan esnek yaklaşımli projeler ile değil esneklik yaklaşımlarına bağlı farklı barınma projeleri ile de incelenmiştir. Bu esneklik yaklaşımları da “yapım şekilleri” ve “kullanım şekilleri” olarak iki farklı şekilde incelenmiştir.

Proje incelemeleri için seçilen örnekler ideal esnekliğe ya da mutlak esnekliğe yakın, Dünya’da birbirlerinden çok farklı kültür ve sosyal yaşantılara sahip Avrupa, Güney Amerika ve Asya Kıtasından, farklı kullanıcı tiplerine hitap eden ve birbirlerinden farklı yapım teknikleri ile tasarlanmış projeleri içermektedir.

Seçilen örnekler sosyal konut örnekleri çoğunlukta olmak üzere, barınma eylemi ve esneklik ilişkisini irdeleyen diğer projeleri de kapsar. (Tablo 2)

Tablo 2: Seçilen Güncel Proje Örnekleri

Proje Adı ve Künyesi	Görsel	Anahtar Kelimeler
Überbauung Hellmutstrasse - Zürich / İsviçre Mimar/Mimari Ofis: ADP Architektur und Planung Yıl: 1991 Bina Tipi: Konut / 30 + Daire Tipleri: 1 Odalı, 2 Odalı, 3 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitesi: Aileler, Çiftler, Yalnız Yaşayanlar ve Bekârlar, Orta ve Yüksek Gelirli Kullanıcılar		Anahtar Kelimeler: Yalın İnşaat, Izgara Sistem, SAR Yaklaşımı, İskelet Taşıyıcı Sistem, Yumuşak Esneklik, Serbest ve Çeşitlikli Cephe, Kullanıcı Katılımı

<p>Brandhöfchen - Frankfurt / Almanya Mimar/Mimari Ofis: Kramm + Strigl Yılı: 1995 Bina Tipi: Konut / 100 Adet Daire Tipleri: 1 Odalı, 2 Odalı, 3 Odalı Daire Tipleri (Birbirlerine Dönüşebilen) Hedef Kitle: Her yaşta kullanıcı tipine uygun olabilecek şekilde</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Katı Esneklik, Bölgeleme, Açık Plan, SAR sistemleri, Izgara Sistem, Değişme, Dönüşme</p>
<p>Gespleten Hendrik Noord - Amsterdam / Hollanda Mimar/Mimari Ofis: De Jager & Lette Architecten Yılı: 1996 Bina Tipi: Konut / 28 Adet Daire Tipleri: Çok çeşitli Hedef Kitle: Çocuklu aile, çiftler</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Kullanıcı katılımı ve kararları, strüktürel elemanların sabitlenmesi, katı esnek çeper, yumuşak esnek donatı (infill) yapı, değişme, dönüşme,</p>
<p>Wozoco – Amsterdam / Hollanda Mimar/Mimari Ofis: MVRDV Yılı: 1997 Bina Tipi: Yaşlılar İçin Konut / 100 Adet Daire Tipleri: Çeşitli Hedef Kitle: 55 yaş üzeri kullanıcılar</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Bütünden-parçaya, büyüme esnekliği, kullanıcı katılımı, değişim, dönüşüm, cephe çeşitliliği, katı esneklik</p>
<p>Flexus 22 – Seto-City / Japonya Mimar/Mimari Ofis: Takenaka Corporation Yılı: 2000 Bina Tipi: Konut / 11 Adet Daire Tipleri: Çeşitli Hedef Kitle: Farklı Kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: İskelet sistem, katı esneklik, geniş açıklıklar, serbest akış hareketleri, destek ve donatı sistemlerin birbirlerinden ayrılması, hareketli bölücü</p>
<p>Quinta Monroy - Iquique, Tarapaca / Şili Mimar/Mimari Ofis: Elemental Yılı: 2003 Bina Tipi: Sosyal Konut / 100 Adet Daire Tipleri: 1 Odalı, 2 Odalı, 3 Odalı Daire Tipleri (Birbirlerine dönüşebilen tipler) Hedef Kitle: Düşük Gelirli Kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Modüler, prefabrike elemanlar, ertelenmişlik, değişim, dönüşüm, yumuşak esneklik, kullanıcı katılımı, büyüme esnekliği, düşük maliyet, yalın inşaat, ızgara sistem</p>

<p>Siedlung Hegianwandweg - Zürich / İsviçre Mimar/Mimari Ofis: EM2N Architekten Yıl: 2003 Bina Tipi: Sosyal Konut / 74 Adet Daire Tipleri: 2 Odalı ve 3 Odalı Daire Tipleri (Birbirlerine dönüşebilen tipler) Hedef Kitle: Çeşitli Kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Açık Yapı, yumuşak esneklik, yalın inşaat, modüler, dönüşebilme, büyüme-küçülme, ertelenmişlik, tamamlanmamışlık, kullanıcı katılımı</p>
<p>Bogenallee Wohnen - Hamburg / Almanya Mimar/Mimari Ofis: blauraum architekten Yıl: 2004 Bina Tipi: Sosyal Konut / 15 Adet Daire Tipleri: 2 Odalı ve 3 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitle: Çeşitli Kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Açık plan (Açık ofis = Açık Konut/esnek konut), Ekleme-çıkarma, doluluk boşluk, büyüme, değişme, dönüşme, çeşitlilik, farklı tipoloji, planda esneklik, katı esneklik yaklaşımı</p>
<p>Domino 21 – Madrid / İspanya Mimar/Mimari Ofis: José Miguel Reyes ve ETSAM Mimari Tasarım Bölümü Öğrencileri Yıl: 2004 Bina Tipi: Sosyal Konut – Deneysel Konut / 15 + / 4 Katlı Daire Tipleri: Çok çeşitli ve birbirlerine dönüşebilen Hedef Kitle: Farklı ve çeşitli kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Modüler, prefabrike, yalın inşaat, düşük maliyet, büyüme - küçülme, ekleme - çıkarma, doluluk - boşluk, iskelet sistem, ızgara sistem, katı esneklik, yaşamaya hazır</p>
<p>Marco Polo Tower – Hamburg / Almanya Mimar/Mimari Ofis: Behnisch Architekten Yıl: 2007-2010 Bina Tipi: Kentsel Dönüşüm Projesi İçerisinde Konut – 58 Daire Daire Tipleri: 1 Odalı, 2 Odalı, 3 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitle: Farklı ve çeşitli kullanıcı Tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Katı esneklik, ertelenmişlik, açık plan ve plansızlık, kullanıcı katkısı, sürdürülebilirlik, çeşitlilik</p>
<p>Casa Bosco – Milano / İtalya Mimar/Mimari Ofis: Don't Stop Architettura Yıl: 2009 Bina Tipi: Sosyal Konut Daire Tipleri: 1 Odalı ve 2 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitle: Farklı ve çeşitli kullanıcı tipleri</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Modüler, Düşük maliyet, hızlı montaj, yalın inşaat, sürdürülebilir tasarım, malzemenin yaşam döngüsü, prefabrike elemanlar, kullanıcı katılımı, mekânsız, zamansız, değişme,</p>

<p>Cite A Docks – Le Havre / Fransa Mimar/Mimari Ofis: Cattani Architects Yıl: 2010 Bina Tipi: Öğrenci Konutları / Konteynır Konut Projesi Daire Tipleri: Studio Hedef Kitle: Her yaşta öğrenciler</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Mobilite, modüler, yalın inşaat, yalın üretim, parça-bütün ilişkisi, ekleme-çıkarma, büyüme, değişebilme, dönüşebilme, izgara sistem, iskelet sistem, mekânsız tasarım</p>
<p>Milanofiori Konut Projesi – Milano / İtalya Mimar/Mimari Ofis: OBR Yıl: 2010 Bina Tipi: Esnek Tasarımlı Toplu Konut / 110 adet Daire Tipleri: 1 Odalı ve 2 Odalı, 3 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitle: Ekonomik Düzeyleri İyi, Her yaşta kullanıcı</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Cephelerde hareketlilik, polyvalance yaklaşım, akışkan mekân imkânı, büyüme, değişme, dönüşme, ekleme-çıkarma, ekolojik ve sürdürülebilir tasarım, kullanıcı, katı esnek</p>
<p>360° Building – Sao Paulo / Brezilya Mimar/Mimari Ofis: Isay Weinfeld Yıl: 2013 Bina Tipi: Esnek Tasarımlı Konut Bloğu / 62 adet Daire Tipleri: 2 Odalı ve 3 Odalı Daire Tipleri Hedef Kitle: Ekonomik Düzeyleri İyi, Her yaşta kullanıcı</p>		<p>Anahtar Kelimeler: Modüler hareket-yerleşim, doluluk-boşluk, yatay düzlemde ileri-geri hareketler, katı esneklik, çeşitlilik, plan tipoloji kombinasyonları</p>

İnceleme metodolojisi, seçilen örneklerin kavramsal ortaklıklarını, farklılıklarını ve sürekliliklerini tablolaştırarak elde edilen verilerin yorumlanmasını içermektedir. Her projenin tasarım kriterleri ve esneklik metodolojilerine bağlı, parametreler, değişkenler, alt başlıklar ve girdiler, güncel yaklaşımlardaki ortaklıkları belirler ve “anahtar kelimeleri” ortaya çıkarır. Bu kavramsal ortaklıklar ve anahtar kelimeler incelendiğinde ise bize esneklik yaklaşımlarının zaman, yapısal, kavram ve etkenlere göre raporunu çıkararak, çalışmanın ana fikrini sunmaya yardımcı olur. (Tablo 3)

Tablo 3. Projeler Arası İlişkiler – Kesişmeler / Farklılıklar

PROJELER ARASI İLİŞKİLER - KESİŞMELER/FARKLILIKLAR												
KULLANIM ŞEKİLLERİ												
YAPIM ŞEKİLLERİ	Esneklik Kullanımı	Hedef Kütlesi				Yapılam		Sürdürülebilirlik				
		Katı Esneklik	Yumuşak Esneklik	Karıncık	Alt Geir	Yaçklar	Öğrenci	Yalın İnşaat	Büyüme-Küçülme	Sürdürülebilirlik	Sürdürülebilirlik	Sürdürülebilirlik
YAPIM ŞEKİLLERİ	Strüktür Sistem-İkilet (Sistem-Açık Parça)	Brandhofchen	Helmutstrasse	Helmutstrasse		Domino 21		Next 21	Helmutstrasse	Brandhofchen	Marco Polo	
			Gespleten	Gespleten						Gespleten	Cite A Docks	
			Flexus 22	Next 21	Brandhofchen						Flexus 22	
			Domino 21		Flexus 22					Siedlung	Siedlung	
			Cite A Docks	Siedlung	Siedlung		Cite A Docks	Cite A Docks	Bogenallee			
	Dönüşüm Projesi (Kentleş Dönüşüm ve Proje)		MilanoFiori		MilanoFiori						MilanoFiori	
			Marco Polo		Bogenallee				Domino 21	Domino 21	Domino 21	
			Bogenallee		Marco Polo				Quinta Monroy	Marco Polo		
										Bogenallee		
Modüler Bütün Parça/Parça Bütün		Wozoco	Quinta Monroy	Quinta Monroy		Wozoco	Cite A Docks	Casa Bosco	Wozoco	Casa Bosco		
		Domino 21	Siedlung	Casa Bosco		Domino 21		Domino 21	Domino 21	Domino 21		
		Cite A Docks	Casa Bosco	360°				Cite A Docks	Cite A Docks	Cite A Docks		
		360°		Siedlung				Siedlung	Siedlung	Cite A Docks		
									Quinta Monroy			

YAPIM ŞEKİLLERİNE GÖRE		KULLANIM ŞEKİLLERİNE GÖRE	
Modüler, Bütün-Parça ve Dönüşüm Projeleri	1 Adet	Katı ve Yumuşak Esneklik Beraber	1 Adet
Dönüşüm Projeleri ve Strüktür Sistem	2 Adet	Yalın İnşaat ve Büyüme-Küçülme	5 Adet
Modüler, Bütün-Parça ve Strüktür Sistem	3 Adet	Büyüme-Küçülme ve Sürdürülebilirlik	3 Adet
		Yalın İnşaat ve Sürdürülebilirlik	4 Adet

1990'ların ortasından itibaren, konut ve daha doğrusu her tip yapı tasarımında öncelikler değişti, beklentiler farklılaştı. Buna neden olan tek sebep ise, giderek kötüleşen ve olağanın dışında hızla değişen iklim şartları ve küresel ısınma gibi doğa olayları sonucu toplumların ve kentlerin değişimi. Çevresel faktörler, konut tasarımına ve esneklik kavramına etki eden fiziksel çevre olarak incelenecektir. İnsan - çevre ilişkisinin sonucu olarak, gelecek için yapılan yaşam modelleri çalışmalarında en baskın şekilde kullanılan ve mimarlıkta yeni bir çalışma alanı olarak 'ekolojik mimarlık' kavramı ortaya çıkmıştır. Her geçen gün kötüye giden ve değişen iklim koşulları, doğal kaynakların giderek azalması, hayvan ve bitki türlerinin tükenmeye başlaması, küresel ısınma, ozon tabakasının sürekli incilmesi ve tehlikeli boyutlara ulaşması kötüleşen çevresel koşulları çok açık bir şekilde göz önüne sermektedir. Ekolojik mimarlık burada bir cevap ve çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde ekolojik tasarım sadece sosyal bir gereklilik değil, bir kural, yasa ve mutlak olmalıdır. Enerji tasarrufu ya da enerji tüketimi "sıfır" olan, kendi enerjisini kendisi üretebilen, sürdürülebilir

tasarımlar devletler tarafından için yasalar çıkartıldı, teşvik edildi. A.B.D, İngiltere, Hollanda, Almanya, Japonya, Avustralya gibi birçok gelişmiş ülke 1990'ların başından başlayarak ekolojik yapılar ve sürdürülebilir tasarımlar hakkında belgeler hazırlamış ve bu belgelere sahip olabilecek kalifikasyonlardaki tasarımlara belli ayrıcalıklar vaat ederek yapılmasına teşvik etmiştir. Böylece sürdürülebilir, çevre dostu, enerji tasarruflu ekolojik yapılar artık sadece sosyal bir gereklilik ya da tercih meselesi olmaktan çıkarılarak, birer yasa ve kural haline gelmiştir. Değişen iklim koşullarının bire bir olarak etkisi altında kalan genel kullanıcılar da artık bilinçlenerek önceliklerini gözden geçirmişler ve değiştirmişlerdir. Konut içindeki bölücü elemanların muhtemel esnekliklerinden çok, kullanıcı olarak yaşayacakları mülklerin ekolojik, sürdürülebilir ve enerji tasarruf ve üretimleri konusunda ne kadar esnek olduklarına dair bilinçlendiler. Tercih ve cazibe kriterleri yine değişerek ekolojik ve sürdürülebilir yaklaşımlara yoğunlaştı.

Bir önceki dönemde ve aslında her zaman olduğu gibi teknoloji yine kullanıcı odaklı ihtiyaç ve gereksinimler doğrultusunda esneklik sağlamak için en önemli unsur ve ana elemandı. Sürdürülebilir olmayı amaçlayan esnek konutlar bu dönemde bu iki önemli özelliğini artık devletlerinde getirdiği bir zorunluluk olarak öne çıkararak günümüzde “ideal konut = esnek konut = sürdürülebilir konut” denklemini kurmaya yaklaşmıştır. Seçilen proje örneklerinde görüldü ki, esneklik yaklaşımları belirli kalıplara veya kavramlara oturtulamaz. Birden çok fazla kombinasyonlu değişkenleri, alt başlıkları ve ürettiği kavramlar mevcuttur. Bu kavramlardan bazıları birçok projede karşımıza çıkmışken, bazılarıyla ise sadece birkaç tip projede karşılaşmıştır. İncelenen projeler sonunda görüldü ki, incelemeye başlanmadan önce öngörülen fikirlerin doğruluğu kanıtlanabilir boyutlara ulaşmaya yaklaşmıştır. Projelerin bazıları esneklik yaklaşımları açısından birçok sınıflandırmalarda kesişmeler de, bazı sınıflandırma ve ilkelerde birbirleri ile zıt kutuplar

yaratmışlardır. Çünkü esneklik göreceli bir kavramdır ve birçok parametresi ve değişkeni vardır. Esneklikte mutlak başarının mümkün olamayacağı ve ideal konut kavramının var olamayacağı gibi ideal esneklikten de söz edilemeyebileceği ve varlığının sorgulanabileceği fikirleri, dünyanın birçok farklı ülkesinden, coğrafyasından ve kültüründen yapılan proje incelemeleri sonrasında belki de biraz daha kanıtlanmaya yaklaşmıştır. Projeler içerisinde görülen tüm bu kelimeler, parametreler, değişkenler, alt başlıklar ve girdiler, bu güncel yaklaşımlardaki kavramsal ortaklıkları belirler ve “anahtar kelimeleri” ortaya çıkarır. Bu kavramsal ortaklıklar ve anahtar kelimeler incelendiğinde ise bize adeta esneklik yaklaşımlarının zaman, yapısal, kavram ve etkenlere göre raporunu çıkararak, çalışmanın ana fikrini sunmaya yardımcı olur. Tüm bu anahtar kelimeler arasında, en çok geçen ve karşımıza çıkan kavram hiç kuşkusuz kullanıcı, kullanıcı katılımı ve kullanıcı tercihleridir. Farklı zamanda, farklı ülkede, farklı kültürde ya da coğrafyada, katı ya da yumuşak esneklik yaklaşımı, birlikte kullanıldığı diğer anahtar kelimeler bir önceki ya da bir sonraki projeden tamamen farklı olsa bile, kullanıcı kavramı esnek yaklaşımı tasarımlardaki en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü hangi zaman diliminde ya da hangi ülke de olursa olsun, ilk çağlardan bugüne kadar, Almanya’dan Şili’ye kadar konut kullanıcının yaşamının temelindeki en baskın öğedir. Ailesinin ve kendisinin yaşamını idame ettirdiği, huzur bulduğu konfor ve kalite alanıdır. Bu yüzden dünya üzerindeki mimari yapıların büyük bir çoğunluğunu oluşturan konut binalarındaki esneklik yaklaşımlarının en önemli ham maddesi ve bileşeni kullanıcıdır. Bütün diğer kavramlar, prensipler, alt başlıklar ve girdiler, kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda bir zorunluluk ve gereklilik olarak ortaya çıkar. (Tablo.4)

Tablo 4. Anahtar Kelimelerin Kavramsal Ortaklıkları

		ANAHTAR KELİMELERİN KAVRAMSAL ORTAKLIKLARI															
		PROJE YILI															
		1991	1993	1995	1996	1997	2000	2003		2004	2007	2009	2010	2015	Toplam		
ANAHTAR KELİME	Yumuşak Esneklik	Helmuta	Next 21		Gespleten			Quinta	Siedlung		Domino21	Casa	Milano		6		
	Sürdürülebilirlik		Next 21									Casa	Milano		5		
	Çeşitlilik	Helmuta				Wozoco				Bogenall		M.Polo		360°	5		
	Kullanıcı Katılımı	Helmuta	Next 21		Gespleten	Wozoco		Quinta	Siedlung		Domino21	M.Polo	Casa	Milano	10		
	Kullanıcı Karar Vencii	Helmuta		Brandhof	Gespleten		Flexus 22	Quinta	Siedlung	Bogenall	Domino21			Milano	9		
	Bölgeleme	Helmuta		Brandhof											2		
	İzgara Sistemi	Helmuta	Next 21					Quinta			Domino21				6		
	H Bölücü Elemanlar	Helmuta	Next 21				Flexus 22		Siedlung				Casa	Milano	6		
	SAR Sistemleri	Helmuta	Next 21	Brandhof			Flexus 22								4		
	Binyan-Kayıtlı	Helmuta			Gespleten	Wozoco		Quinta	Siedlung	Bogenall	Domino21			Milano	Cite	4	
	Yalın İnşaat		Next 21		Gespleten			Quinta	Siedlung		Domino21		Casa		7		
	İskelet Sistemi		Next 21				Flexus 22				Domino21			Cite	4		
	Doluluk-Bogluk									Bogenall	Domino21			Cite	360°	4	
	Planlı Esneklik		Next 21							Siedlung	Bogenall				360°	4	
	Farklı Tipoloji												M.Polo		360°	2	
	Serbest Cephe		Next 21											Milano		2	
	Katı Esneklik				Brandhof	Gespleten	Wozoco	Flexus 22		Bogenall	Domino21	M.Polo		Milano	Cite	360°	10
	Açık Plan				Brandhof	Gespleten	Wozoco	Flexus 22		Siedlung	Bogenall		M.Polo			5	
	Değişme-Dönüşüm	Helmuta	Next 21	Brandhof	Gespleten	Wozoco	Flexus 22	Quinta	Siedlung	Bogenall			Casa	Milano	Cite	12	
	Strüktür Sabitleme	Helmuta	Next 21	Brandhof	Gespleten				Siedlung							5	
	Evlük Parça					Wozoco									Cite	2	
	Akışın Mekânlar						Flexus 22					M.Polo		Milano		3	
	Modüler							Quinta	Siedlung		Domino21		Casa	Cite	360°	6	
	Prefabrik							Quinta	Siedlung		Domino21		Casa		4		
	Ertelenmişlik							Quinta	Siedlung			M.Polo			3		
	Düşük Maliyet							Quinta			Domino21		Casa	Cite	4		
	Ekleme-Çıkarma					Wozoco			Siedlung	Bogenall	Domino21			Milano	Cite	6	
	Hızlı montaj										Domino21		Casa	Cite	3		
	Mekansız							Quinta			Domino21		Casa	Cite	4		
	Zamansız										Domino21		Casa	Cite	3		
Malz. Yaşam Dönüşümü										Domino21		Casa	Cite	3			

İç Hacim Tasarımına Yönelik, Klasik Yaklaşım
 Esneklik ile İlişkili Kavramsal Yaklaşımlar

Enerji Tasarrufu, Geleceğe Yönelik, Dinamik Yaklaşım
 Yapısal Yaklaşımlar

Esneklik Yaklaşımları
 Kullanıcının Katılımı ve Karar Vencii Olduğu Yaklaşım

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Günümüzde konut, her gün terk ettiğimiz ve geri döndüğümüz, sosyal hayatımız da kısa süreli, günlük göçebelikler yaşadığımız bir mekân haline gelmiştir. Bu göçebe yani değişken ve devinim halinde olan durumlar sadece fiziksel bir yer değiştirme değil, gündelik hayatımızın içerisinde, gün, hafta, ay, yıl, yaşam gibi giderek artabilecek tüm boyutlardaki zaman dilimlerinde sosyolojik, ekonomik, psikolojik, medeni durum gibi kavramların değişim ve dönüşümleri sonucu kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimleri olarak da ortaya çıkabilir. Bu ihtiyaç ve gereksinimlerin kullanıcı hayatında, süreç içerisinde en çok etkin olarak sonuçlarının gözlemlenebileceği ortam konuttur. Bu ihtiyaç ve gereksinimler konut içerisinde ancak esneklik yaklaşımları ile sağlanabilir. Kullanıcı konutunun kendisine tanıdığı esnek yaklaşımlı imkânların oranı doğrultusunda, yaşam alanını değiştirebilir, dönüştürebilir, büyütebilir, geliştirebilir, kendi kimlik ve kültürüne uydurabilir. Bütün dönemlerdeki esneklik yaklaşımlarının, tasarımlarının, geliştirilen yeni sistemlerin hepsinin temelinde kullanıcı ihtiyaçları, gereksinimleri ve memnuniyeti çabası vardır. Bu yüzden kullanıcı memnuniyetini sağlamak için devamlı olarak yeni sistemler,

yaklaşımlar ve teknolojiler üzerine çalışmalar yapılmış ve geliştirilmiştir. Esneklik kavramları ve yaklaşımlarına her dönemde yön ve şekil veren etkenler olarak kullanıcı gereksinimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen teknolojik gelişmeler öne çıkmıştır. Ana fikri, esas bileşeni ve ham maddesi kullanıcı, kullanıcı gereksinimleri ve kullanıcı katılımı olsa da, yine bu kullanıcı gereksinim ve ihtiyaçları ile yapım teknolojilerini birbirlerine bağlayan ve ulaştıran, birden çok birbirlerinden farklı ve benzer kavram ve başlık bulunmaktadır. Esneklik yaklaşımları belirli kalıplara oturtulamaz. Birden çok fazla kombinasyonlu değişkenleri, alt başlıkları ve ürettiği kavramlar mevcuttur. Çünkü esneklik göreceli bir kavramdır ve birçok parametresi ile değişkeni vardır.

Esneklikte mutlak başarının mümkün olamayacağı ve ideal konut kavramının var olamayacağı gibi ideal esneklikten de söz edilemeyebileceği ve varlığının sorgulanabileceği fikirleri, dünyanın birçok farklı ülkesinden, coğrafyasından ve kültüründen yapılan proje incelemeleri sonrasında tartışmaya açılmıştır. Proje incelemeleri sırasında, çalışma boyunca incelenmiş olan tüm yaklaşım ve sistemlerden yola çıkılarak deneyimlenen tüm bu anahtar kelimeler, parametreler, değişkenler, alt başlıklar ve girdiler, projeler arasındaki kavramsal ortaklıkları belirleyerek, her biri için “anahtar kelimeler” belirlenmesini sağlamıştır. Bu kavramsal ortaklıklar ve anahtar kelimeler incelendiğinde ise bize adeta yapılarıdaki esneklik yaklaşımlarının zaman, yapısal, kavram ve etkenlere göre raporunu çıkararak, çalışmanın ana fikrini sunmaya yardımcı olur. Bu anahtar kelimelerin yoğunluklarına göre, dönemler içerisindeki esneklik yaklaşımları ve bu yaklaşımları belirleyen sosyal hayat şartları anlaşılabilir. Tüm bu kavram ve kelimeler arasında karşımıza en çok çıkmış olan kelime ve kelime grupları, kullanıcı ile kullanıcı kaynaklı oluşan kullanıcı gereksinimleri, kullanıcı katılımı, kullanıcı tercihleri ve ihtiyaçlarıdır. Bu yüzden dünya üzerindeki mimari yapıların büyük bir çoğunluğunu oluşturan konut binalarındaki esneklik yaklaşımlarının en önemli ham maddesi ve bileşeni kullanıcıdır. Bütün diğer kavramlar, prensipler, alt başlıklar ve girdiler, kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda bir zorunluluk ve gereklilik olarak ortaya çıkar ve tasarlanır. Birbirlerinden farklı söylenen ama birçok kez aynı durumları ifade etmeye çalışan, buna rağmen zaman zaman aynı durumların içerisindeyken de farklı söylemler ve

anlamlar içeren tüm bu kavramların, esneklik yaklaşımları ile birlikte anılıyor olması, esneklik tanımının genelleme yapılarak, belli bir sözlük anlamının oluşturulmasının imkânı olamayacağına işaret eder. Mimaride esneklik yaklaşımlarını zaten tanımlamalar ve kalıplar ile kısıtlamaya çalışmak, “gerçek esneklik”, “ideal esneklik” gibi var olması mümkün olmayacak kelimelerin peşinde koşmak, onun vaat ettiği yaklaşım ve olasılıkları tartışmayı güçleştirmektedir. Çünkü sürekli değişim, dönüşüm, devinim, gelişme, büyüme, küçülme, modüler olma, adapte olma gibi duyduğunuzda kulağa hareketliliği ve dinamizmi çağrıştıran kavramlar ile ifade ettiğimiz bir yaklaşımı, “ideal esneklik” gibi bir tanım içine sıkıştırmaya çalışmak yaşayan organizmalar ve canlı hücreler olarak kabul edilebilecek olan esnek yapıları anlamamızı zorlaştıracaktır. Böyle bir tanım içerisine sıkıştırmaya çalıştığınızda, karşınıza gelecek ilk soru “Kime göre ideal?” sorusu olacaktır. Çünkü “kim” yani konut içerisindeki kullanıcı, birey olarak bir başka birey ile değişmemiş olsa bile, hayatı boyunca mental ve fiziksel olarak sürekli değişim ve gelişim göstererek, kendisi dönüştürecektir. İşte tam da bu yüzden “göre” bağlacı da bu soruda önemli bir yer tutar, çünkü hem başka bir kullanıcı ile hem de kendi içerisinde değişebilen kullanıcı tipleri dolayısıyla esneklik her zaman “göreceli” bir kavramdır. Esneklik yaklaşımlarında “ideal” kelimesinden söz edilemeyeceği veya tanımın başına getirilemeyeceği söylenilebilir çünkü mimaride esneklik kavramının bileşenler listesi ya da bir tarifinin olmadığı ancak esneklik olgusunun belirleyici kavramları arasında ortaklık ve sürekliliklere bakıldığında ortaya çıkan sonucun kullanıcı ve kullanıcı katılımı olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] **Forty, A.**, 2000, Words and Buildings, Thames & Hudson, London
- [2] **Sanoff, H.** , 2008, “Multiple Views of Participation Design” Archnet-IJAR, Volume 2- Issue 1-March 2008, pp: 57-69
- [3] **Sanoff, H.** , 2000, Community Participation Methods in Design and Planning, John Wiley and Sons, Inc, NY 2000
- [4] **Hertzberger, H.**, 1991. Lessons for Students, 010 Publishers, Rotterdam
- [5] **Schneider, T. ve Till, J.**, 2005, arq . vol 9 . no 2, School of Architecture, University of Sheffield, UK